

Καλλιόπη Παπαϊωάννου

Καθηγήτρια (M.S.W.),

Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, ΤΕΙ Αθήνας

Κακοποίηση (abuse) - Παραμέληση (maltreatment) Παιδιών

Η Οικογένεια. Διερεύνηση της γονικής λειτουργικότητας

Για να μπορέσουμε να προσφέρουμε βοήθεια είναι απαραίτητο 1) να κατανοήσουμε ολόκληρη την οικογένεια, τις διαντιδράσεις και διαπλοκές στη λειτουργία της, 2) να διερευνηθεί κατά ποιόν τρόπο οι γονείς και το στενό περιβάλλον επηρεάζουν τη σχέση τους και τη σχέση παιδιού - γονιού, 3) να διαπιστωθεί εάν υπάρχει κατανόηση του παιδιού και του ρόλου του στην οικογενειακή σχέση, 4) να αξιολογηθούν οι “στρεσογόνοι” και κοινωνικοί παράγοντες.

Κύρια πρόκληση συνεπώς στην αξιολόγηση είναι η διερεύνηση όλων εκείνων των στοιχείων που θα χρησιμοποιηθούν ώστε να αποτελέσουν ένα καλό πλαίσιο φροντίδας μέσα στην πραγματικότητα της συγκεκριμένης αυτής οικογένειας μέχρι ποιού σημείου υπάρχουν οι δυνατότητες παροχής φροντίδας στο παιδί ή είναι τόσο ελλειπείς και περιορισμένες που απαιτείται η ανεύρεση άλλης φροντίδας.

Αναγνώριση της κακοποίησης του παιδιού

Ακόμη και σήμερα που οι επιστημονικές γνώσεις και εμπειρίες έχουν διευρυνθεί είναι δύσκολη η διαπίστωση της κακοποίησης. Αυτό μπορεί να οφείλεται όχι μόνο σε ατομικούς αλλά και σε κοινωνικούς παράγοντες. Παράλληλα έχει διαπιστωθεί αυξανόμενη έκταση διεπιστημονικής συνεργασίας αλλά και η εμπλοκή της κοινότητας που προσφέρουν ευρύ φάσμα διαγνωστικών στοιχείων και πληροφοριών.

Η κακοποίηση ή/και παραμέληση παιδιού παίρνει τη μορφή εγκεφαλικών κακώσεων, καταγμάτων, εξωτερικών κτυπημάτων και εγκαυμάτων αλλά και εγκατάλειψης, αδιαφορίας, απόρριψης ή/και συνδυασμό όλων αυτών με δυσμενείς επιπτώσεις στην ανάπτυξη του παιδιού σωματική, ψυχική και πνευματική. Οι γονείς εξάλλου που παραμελούν ή/και κακοποιούν τα παιδιά τους έχουν συχνά χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης, είναι άνεργοι - άεργοι, συγκατοικούν συνήθως με πατρικούς ή μητρικούς γονείς ή συγγενείς, είναι χωρισμένοι ή μονογονικοί.

Από μία περιορισμένης βάσης έρευνα που έγινε πριν μερικά χρόνια στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΤΕΙ Πάτρας από τους καθηγητές Μουζακίτη και Ζαφείρη που στηρίχθηκαν σε κρατική διερευνητική έρευνα για τη σωματική και σεξουαλική κακοποίηση και τα μέσα που παρέχονται για προστασία και θεραπεία του προβλήματος, εξάγονται σημαντικά στοιχεία όπως 1) συχνότητα του προβλήματος, 2) φορείς προστασίας των κακοποιημένων παιδιών, 3) πώς ή ποιός αναφέρει το πρόβλημα, 4) πώς οι φορείς προστασίας ορίζουν τη

σωματική και σεξουαλική κακοποίηση, 5) φορείς και μέσα στην Ελλάδα για τη θεραπεία του παιδιού και της οικογένειάς του, 6) διαφορές στη λειτουργία και την αντιμετώπιση του προβλήματος ανάμεσα στους φορείς όπου το πρόβλημα αναφέρεται, 7) διαφορές χειρισμού του προβλήματος ανάμεσα στις αστικές και τις αγροτικές περιοχές ανά την Ελλάδα.

Λόγοι - Αίτια

Στο Α΄ Πανευρωπαϊκό Συνέδριο του Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού (6-10/4/87), υπογραμμίστηκαν (Σ. Νάκου, Ν. Σταθοπούλου και Ε. Αγάθωνος), μερικά από τα αίτια που φαίνεται να πηγάζουν κυρίως από την αστικοποίηση και την τεχνολογική εξέλιξη με αποτέλεσμα την πίεση των οικογενειών αυτών να υιοθετήσουν νέους τρόπους ζωής και συγχρόνως να κρατήσουν τις συνήθειες και τις παραδόσεις και τις επικείμενες συγκρούσεις. Αναλυτικότερα τα αίτια συνοψίζονται σε: α) εκπαίδευση και εργασία των γυναικών αλλά και κοινωνική πίεση για γάμο και μητρότητα, β) μείωση των γάμων από συνοικέσιο και συχνή διαφωνία των γονέων για τις επιλογές των παιδιών τους με συνέπεια να μη θέλουν να βοηθήσουν, γ) εξασθένηση των παραδοσιακών συστημάτων στήριξης της οικογένειας, δ) μείωση των γεννήσεων με αύξηση των εκτρώσεων, μεγαλύτερη κατάθεση στα παιδιά αλλά και μεγαλύτερες προσδοκίες απ' αυτά, ειδικά από τα αγόρια που ακόμη προτιμούνται από τα κορίτσια. Χαμηλό ποσοστό παιδιών εκτός γάμου με εξακολούθηση της απόρριψης των αγάμων μπερτών αν και όχι με την παλαιότερη ένταση κυρίως στις αστικές περιοχές, ε) ιατροποίηση του τοκετού χωρίς τη συμμετοχή της οικογένειας που τονώνει τους συναισθηματικούς δεσμούς, στ) μετανάστευση και απομάκρυνση από την οικογένεια για μεγάλα χρονικά διαστήματα, με συνέπεια τη διάσπαση της οικογένειας, ζ) διαρκώς αυξανόμενη ανεργία.

Πρόληψη

Συνοπτικά, μέτρα που θα μπορούσαν να βοηθήσουν στην προσαρμογή της οικογένειας στις συνεχείς κοινωνικές αλλαγές αποτελεί η εκπαίδευση και προετοιμασία των νέων για το "επάγγελμα" του γονιού που είναι όντως το μόνο επάγγελμα που για να ασκηθεί δεν απαιτεί κάποια εκπαιδευτική διαδικασία!, παράλληλα με καλά οργανωμένες, παραδεκτές και προσίτες υπηρεσίες στήριξης.

Ειδικότερα, η διαπίστωση ότι υπάρχουν οικογένειες σε κίνδυνο έχει νόημα μόνο εάν κάτι μπορεί να γίνει γι' αυτές από την ώρα της γέννησης του παιδιού τους πέρα από το να ταμπελοποιηθούν ως κακοί γονείς. Η βοήθεια στους γονείς αυτούς έγκειται στο σεβασμό των αρχών αυτών που έχουν θετικές επιπτώσεις τόσο στις ευάλωτες οικογένειες όσο και σε όλους τους νέους γονείς. Μερικά από τα μέτρα που αναφέρονται απευθείας στην κλινική Κοινωνική Εργασία είναι: 1) Η θεώρηση του/των γονέα/γονιών ως ατόμων με αξιοπρέπεια πριν από τον τίτλο του γονιού. 2) Η προσπάθεια τόνωσης της αυτοεκτίμησης και του αυτοσεβασμού τους που βρίσκεται σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα. 3) Η υποβοήθηση των γονιών να ανακαλύψουν και να δεχθούν την αμφιθυμία τους σε σχέση με την αγάπη για το παιδί τους. (Να σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι τα ΜΜΕ αλλά και γενικότερα η σημερινή κοινωνία προβάλλουν διαρκώς γονείς που είναι καλοί, αγαπούν τα παιδιά τους και τα φροντίζουν ενώ παίρνουν οι γονείς αυτοί μόνο ικανοποίηση από το παιδί τους). Αποτέλεσμα, οι ευάλωτοι γονείς δεν βρίσκουν τον εαυτό τους σ' αυτή την περιγραφή, αισθάνονται ιδιαίτερα απορριπτικά για

τον εαυτό τους και δεν ζητούν βοήθεια. Πρέπει επί τέλους να γίνει αποδεκτό το γεγονός ότι μια γυναίκα μπορεί να βιώσει την εγκυμοσύνη της αλλά αμέσως αργότερα μετά, να το “δώσει για υιοθεσία”. Και ακόμη ότι μια μητέρα δεν είναι απαραίτητο να αγαπά το παιδί της όπως υπαγορεύει το “μητρικό φίλτρο”. Τότε μόνο έχει προοπτική η αναδημιουργία του πληγωμένου παιδιού που υπήρξε ο γονιός αυτός. Η λειτουργία της Διεπιστημονικής Ομάδας είναι επιτακτική και πρέπει να επεκτείνεται στα μαιευτήρια και τα παιδιατρικά τμήματα.

Στο παν/μιο του Leicester, της Αγγλίας, ερευνητική ομάδα για την οικογενειακή βία, συνέταξε κατάλογο 12 σημείων που είναι απαραίτητο να λαμβάνεται υπόψιν από τους εμπλεκόμενους επιστήμονες για την θετικότερη αντιμετώπιση του προβλήματος της κακοποίησης - παραμέλησης των παιδιών: 1. ηλικία μητέρας, 2. χρόνος ανάμεσα σε εγκυμοσύνες, 3) χωρισμός γονιών μετά τη γέννα, 4. προωρότητα, χαμηλό βάρος, μειονέκτημα ή αναπηρία, 5. μονογονική οικογένεια, οικογένεια χωρισμένων γονιών, 6. κοινωνικοοικονομικά προβλήματα, 7. ιστορικό βίας στην οικογένεια, 8. ψυχιατρικά προβλήματα, 9. απομόνωση - δυσκολίες στην κοινωνικοποίηση. Η έρευνα αυτή απέδειξε ότι μέσα στο 7% του πληθυσμού υψηλού κινδύνου 1 στους 63 θα κακοποιήσουν τα παιδιά τους τον πρώτο χρόνο της ζωής τους ενώ 1 στους 6709 από τους χαμηλού κινδύνου.

Θεραπευτική Οικογένεια

Διεπιστημονική Ομάδα.

Στο παιδιατρικό τμήμα του παν/μίου της Βέρνης λειτουργήσε μια τέτοια ομάδα επιστημόνων από το 1974 έως το 1987, αποτελείτο από 1 κοινωνικό λειτουργό, 2 γιατρούς, 1 ψυχολόγο, 2 νοσηλευτές και 167 κακοποιημένα παιδιά και τις οικογένειές τους (στοιχεία από το πρώτο Ευρωπαϊκό Κονγκρέσσο για την Κακοποίηση και Παραμέληση Παιδιών που οργανώθηκε στη Ρόδο, 6-1-/4/1987, από το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού. Σκοπός της έρευνας αυτής ήταν η παροχή βοήθειας στα παιδιά και τις οικογένειές τους, όχι η αναφορά τους στο δικαστήριο, κάτι που έγινε μόνο σε 5 περιπτώσεις παιδιών που ήταν στα πρόθυρα θανάτου. Η παρέμβαση στην κρίση έγινε με σκοπό την παροχή κινήτρων (motivation) στην οικογένεια να αλλάξει και να μπει σε μακρόχρονη συνεργασία, φροντίδα και θεραπευτικό πρόγραμμα. Η πορεία αυτή μάθησης της ομάδας οδήγησε στα πιο κάτω συμπεράσματα: α. η εισαγωγή στο νοσοκομείο του παιδιού καθώς εντείνεται η κρίση στην οικογένεια είναι απαραίτητη για την παροχή κινήτρων στην οικογένεια ώστε να δεχθεί να συμμετέχει στο πρόγραμμα, β. ότι μεμονωμένες ενέργειες των μελών της Διεπιστημονικής Ομάδας, γ. συντονισμός βοήθειας και μέτρων που παίρνονται, δ. σαφής και επαναλαμβανόμενος προσανατολισμός του προσωπικού του θαλάμου και των γονέων και εβδομαδιαίες συναντήσεις της θεραπευτικής ομάδας με το πρώτο, ε. κατανομή και συντονισμός των ρόλων στην ομάδα, στ. συμμετοχή στη μετανοσοκομειακή φροντίδα υπηρεσιών και γονιών στη λήψη αποφάσεων και περιοδικές αποφάσεις με πηγές της κοινότητας που οδηγούν σε θετικότερες σχέσεις μαζί τους, καλύτερη επικοινωνία με τους γονείς, αυξανόμενη ανατροφοδότηση από οργανώσεις έξω από το νοσοκομείο και περισσότερο προσεκτική, βελτιωμένη και αποδοτική παιδική προστασία.

Όπως αναφέρει η Tony Morrison (NSPCC Child Protection Team, Rothdale, N.Y.) τα στάδια της πορείας της θεραπείας βασίζονται σε πέντε βασικούς τομείς: 1) συμβόλαιο - συμφωνία, 2) ξεπέρασμα της αντίστασης, 3) αναφορά στο παρελθόν, 4) ανάληψη ευθύνης, 5) λήψη απόφασης. Σκοπός πάντοτε παραμένει η επαναφορά ή το ξεκίνημα της αίσθησης ασφάλειας και της προστασίας του παιδιού στην οικογένεια του. Εφόσον η κακοποίηση είναι σχεδόν στο σύνολό της αποτέλεσμα οικογενειακής δυσλειτουργίας που επηρεάζει όλα τα μέλη στο περιβάλλον του παιδιού, όλοι πρέπει να ενδιαφερθούν και να συμπεριληφθούν στη θεραπεία με την ενίσχυση των υγιών χαρακτηριστικών των ενδοοικογενειακών αλληλεπιδράσεων. Έτσι είναι τελείως λανθασμένη η με δικαστική απόφαση εκβιαστική και αναγκαστική συμμετοχή των μελών της οικογένειας γιατί οδηγεί σε σύγχυση ρόλων, (η διεπιστημονική ομάδα δεν δικάζει σε αντίθεση με τις δικαστηριακές αρχές). Αντίθετα απαιτούνται κινήσεις που οδηγούν στην εκούσια συμμετοχή όλων των μελών.

Διλήμματα Διεπιστημονικής Ομάδας

Μερικά από τα διλήμματα που απασχολούν τους κοινωνικούς λειτουργούς μέλη Διεπιστημονικής Ομάδας αλλά ασφαλώς όχι αποκλειστικά, τους κοινωνικούς λειτουργούς είναι: 1. Ποιός είναι ο πελάτης, ο γονιός ή το παιδί ή και οι δυο; 2. Το σύνδρομο “εμπιστεύθηκα το άτομο πελάτη μου”. Συμπαιγνία (collusion) με το άτομο πελάτη για αποφυγή εκούσια ή ακούσια δημιουργίας επαγγελματικής σχέσης. 3. Προβλήματα υπευθυνότητας, κύρους, λήψης αποφάσεων. Με άλλα λόγια η διοργανωτική συνεργασία. 4. Η τήρηση του απορρήτου αποτελεί εμπόδιο στην επικοινωνία αυτή; 5. Η πρακτικά υφιστάμενη ανεπάρκεια επισκεπτών υγείας και κοινωνικών λειτουργών για συνεχείς επισκέψεις σε οικογένειες με μικρά παιδιά, εμποδίζει την έγκαιρη παρέμβαση ώστε να προληφθεί η κακοποίηση; Και οι δύο αυτές επιστήμες έχουν το δικό τους σημαντικό ρόλο στην πρόληψη και στη θεραπεία της κακοποίησης / παραμέλησης. 6. Οι τεχνικές πάταξης της κακοποίησης αποτελούν απλή κατάθεση αρχών ή καθοδηγούν και αντανακλούν επαγγελματικές πρακτικές;

Συμπερασματικά είναι επιβεβλημένο να δημιουργηθούν οι κατάλληλες συνθήκες που θα επιτρέψουν στους γονείς που αντιμετωπίζουν δυσκολίες να προσέρχονται με δική τους πρωτοβουλία γνωρίζοντας ότι θα βοηθηθούν χωρίς την ανάμειξη δικαστικών αρχών, κάτι που τρομάζει όλους. Σε τελευταία ανάλυση η επίλυση ή άμβλυνση της δυσλειτουργίας της οικογένειας τους είναι (και) δικό τους θέμα και ευθύνη.

Ολιστική Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια

Η βία στην οικογένεια είναι ένα σημαντικό κοινωνικό πρόβλημα, (A. Minahan & A. Pincus). Οι διαφορετικές “εμφανίσεις” της οικογενειακής βίας συγκλίνουν στα επόμενα γενικά χαρακτηριστικά:

1. Οι οικογένειες αυτές φαίνεται να μη διαθέτουν την απαιτούμενη δύναμη να αντιμετωπίσουν εντάσεις, απομόνωση, προσφοράς φροντίδας.

2. Οι πηγές βοήθειας έξω από το οικογενειακό σύστημα παρουσιάζουν σοβαρότατα κενά στις πηγές προσφοράς υπηρεσιών με αποτέλεσμα η σύνδεση τους με την οικογένεια να είναι αδύνατη.

3. Ατομικά αλληλοεξαρτώμενα προβλήματα μελών της οικογένειας αποδίδονται σε γενικότερες περιβαλλοντικές συνθήκες.

4. Οι πηγές επίλυσης και αντιμετώπισης προβλημάτων των ευάλωτων, των οικογενειών δηλαδή που κινδυνεύουν δεν συντονίζονται και δεν επιστρατεύονται, κάτι που είναι επιβεβλημένο.

5. Η σχέση ανάμεσα στους τύπους βίας στο οικογενειακό σύστημα αποδεικνύονται και από άλλα κοινά χαρακτηριστικά προσωπικών και κοινωνικών προσδοκιών θύτη και θύματος όπως: α) το θύμα, έως ένα βαθμό εξαρτάται σωματικά και ψυχολογικά για φροντίδα και στήριξη από αυτόν που το κακοποιεί. β) υποβαθμίζεται το κοινωνικό επίπεδο των ομάδων που εμπεριέχουν θύματα κάποιας μορφής βίας. γ) περιβαλλοντικοί και διαπροσωπικοί "στρεσογόνοι" παράγοντες ενδημούν και στους θύτες και θύματα, δ) ο ρόλος αυτού που αναλαμβάνει τη φροντίδα του θύματος γίνεται το μέσον για τον έλεγχο των αναγκών που επιζητεί να καλύψει ο θύτης, ε) το θύμα συχνά αναλαμβάνει την ευθύνη για τη βία και δυστυχώς ενθαρρύνεται σ' αυτό από την ίδια την κοινωνία όπως π.χ. σε θέματα υποχρέωσης του θύματος σε υπακοή, σεβασμό, υποχωρήσεις κ.λπ., στ) τα μέσα για τη διερεύνηση της βίας είναι ανεπαρκέστατα.

Μια ολοκληρωμένη ανάλυση της βίας στην οικογένεια αρχίζει με την πλήρη μελέτη των θεωριών οικογενειακής θεραπείας για την ερμηνεία της βίας, τη σύγκριση των ειδών της βίας και την όσο το δυνατόν μείωση της απόστασης ανάμεσα στους θεωρητικούς κοινωνικούς επιστήμονες και τους επαγγελματίες επιστήμονες που πέραν των γνώσεων χειρίζονται πραγματικούς ανθρώπους. Σχετικά με την προετοιμασία των σπουδαστών σε θέματα κακοποίησης είναι προτιμότερη η παρέμβασή τους κατά το χρόνο της εξέλιξης της παρά στο ψυχοπαθολογικό στάδιο. Έτσι ενθαρρύνεται και η συζήτηση πάνω στις τεχνικές παρέμβασης χωρίς να εγκαταλείπονται οι γενικές τεχνικές Οικογενειακής Συμβουλευτικής όποτε αυτό είναι εφικτό.

Γενικά σε κάθε μορφή βίας στην οικογένεια η παρέμβαση περιλαμβάνει:

προσπάθεια για μείωση των άμεσων κινδύνων κακοποίησης όσο ενθαρρύνεται η οικογένεια να συμμετέχει στη Συμβουλευτική,

επιλογή προβλημάτων επιβίωσης που προηγούνται, γιατί είναι γνωστό ότι υπάρχουν αναρίθμητα προβλήματα παράλληλα με την κακοποίηση, για να αρχίσει η Συμβουλευτική.

διερεύνηση πιθανών πηγών που μπορεί να χρησιμοποιηθούν από την οικογένεια για την αντιμετώπιση προβλημάτων οικονομικών, υγείας κ.λπ. Γενικά η δημιουργία μιας ατμόσφαιρας συνεργασίας, εμπιστοσύνης και αμοιβαίας προσπάθειας.

Σεξουαλική Κακοποίηση Παιδιών

Με αφορμή τη Διεθνή Διάσκεψη που έγινε το καλοκαίρι στη Στοκχόλμη (27-31/8/96), αλλά και πολλά συνέδρια προηγούμενων ετών, γιατί το θέμα ούτε καινούργιο είναι ούτε άγνωστο, η αναφορά μας σ' αυτό συγκεκριμένα θεωρείται επιβεβλημένη. Είναι σαφώς σημείο αναφοράς των καιρών και άμεσα συνδεδεμένο με τη βία στην οικογένεια και την κοινωνία.

Η σεξουαλική κακοποίηση αποτελεί την καταστροφή, το τέλος της παιδικότητας και της αθωότητας του παιδιού. Συστηματικές έρευνες στη Βόρεια Αμερική και την Ευρώπη έχουν υπογραμμίσει τη σοβαρότητα του φαινομένου που πάντοτε υπήρχε αλλά που αλλάζει μορφή με την τεχνολογική εξέλιξη. Οι ψυχοπαθολογικές

επιπτώσεις δεν φαίνονται αμέσως και ιδιαίτερα σε παιδιά που μόλις αρχίζουν να μιλούν. Εμφανίζονται αργότερα με τη μορφή διαταραγμένης συμπεριφοράς, υπερκινητικότητας, αϋπνίας, διαταραχών στη διατροφή και ακόμη με προβλήματα στο σχολείο, φυγές από το σπίτι, σωματικούς πόνους, απόπειρες αυτοκτονίας, καταφυγή στα ναρκωτικά και στην πορνεία. Μια έρευνα για την πορνεία των ανηλίκων στο San Francisco απέδειξε ότι 45% των διακοσίων αυτών παιδιών είχαν υπάρξει θύματα αιμομικτικών σχέσεων. Οι μακροπρόθεσμες επιπτώσεις περιλαμβάνουν σεξουαλικά προβλήματα, ανικανότητα τεκνοποίησης, λειτουργικές διαταραχές. Σχετικά με ψυχιατρικά προβλήματα έρευνες απέδειξαν ότι όσο σοβαρότερα είναι τα ψυχιατρικά συμπτώματα τόσο πιθανότερο είναι ο ασθενής να έχει κακοποιηθεί σεξουαλικά ως παιδί. (L. Daligand, λέκτορας ψυχιατρικής και νομικής ιατρικής, Παν/μιο Lyon, Forum 1989).

Σήμερα το παιδικό sex έχει γίνει μια παγκόσμια επιχείρηση. Στο συνέδριο της Στοκχόλμης υπήρχε ακόμη και panel από “παιδιά του δρόμου” που είχαν τα ίδια υποστεί σεξουαλική εκμετάλλευση. Παρά την κάποια ευαισθητοποίηση, η σεξουαλική εμπορευματοποίηση-εκμετάλλευση παιδιών συνεχίζει να εξαπλώνεται παγκόσμια και πέραν της Νοτιοανατολικής Ασίας. Οργανωμένα τουριστικά ταξίδια οργανώνονται, και το Internet αποκτά με ιλιγγιώδη ταχύτητα οπαδούς που διευκολύνουν ενήλικες να εκμεταλλεύονται παιδιά. Η όποια νομική διάσταση συναντά παγκόσμια δυσκολίες στην εφαρμογή της, αφενός γιατί η ίδια δεν τολμά να “θίξει” τα κακώς κείμενα που στηρίζονται σε πολύ επιεικείς νόμους διεθνώς και αφετέρου επειδή “θίγονται” μεγάλα διεθνή οικονομικά ή/και πολιτικά! συμφέροντα. Ας μην ξεχνούμε ότι και η σεξουαλική βία αποτελούσε γνωστό αλλά “μακριά από μας” θέμα taboo, σχεδόν απαγορευμένο για πάρα πολλά χρόνια, κάτι ανάλογο με το εμπόριο των ναρκωτικών. Ο διεθνής και ημερήσιος τύπος, ύστερα από πολλά χρόνια σιωπής και ύστερα από τις φοβερές αποκαλύψεις στο Βέλγιο μόλις το καλοκαίρι του 1996 (περίπτωση Ντιτρού), έφθασε στο άλλο άκρο, την υπερβολική και χωρίς όρια αναφορά στο θέμα που είναι διεθνές, ενώ τα παιδιά - θύματά του αυξάνονται αλματωδώς. Η νοτιοανατολική Ασία, η Αφρική, η Κεντρική και Νότια Αμερική ακολουθούνται πιστά από την Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική. Να σημειωθεί ότι σήμερα σε πολλές χώρες η αντίδραση στη “σεξουαλική” παρενόχληση με δράστες μαθητές 5 και 7 ετών και αντικείμενο ένα φιλή στο μάγουλο συμμαθήτριας ή ένα παιδικό χάδι, να οδηγεί σε αποβολή από το σχολείο των “δραστών” και φωτογραφίες τους - διαπόμπευση με πηχιαίους τίτλους στον τύπο.

Η Διάσκεψη της Στοκχόλμης, (ο καθηγητής του Παν/μίου Αθηνών, παιδοψυχίατρος Ιω. Τσιάντης ήταν ένας από τους Έλληνες εκπροσώπους), αναφέρθηκε στην εμπορική και σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών ως πρόβλημα του πλανήτη μας με έμφαση στην ανάγκη να ληφθούν μέτρα σε επίπεδο διεθνούς συνεργασίας επειδή τα δεδομένα αλλάζουν. Επί μέρους θέματα συζήτησης αποτέλεσαν: α) το δουλεμπόριο, β) η παιδική πορνογραφία και οι νέες μορφές ψευδοπορνογραφίας, το Internet και η επικοινωνία για προώθηση της σεξουαλικής πορνογραφίας που επειδή άπτεται της ελευθερίας λόγου και έκφρασης απαιτεί ιδιαίτερα προσεκτικούς χειρισμούς. Η ελευθερία του λόγου πρέπει να διαφυλαχθεί αλλά η αστυνόμευση και στον τομέα αυτόν πρέπει να είναι παρούσα. Στον κυβερνοχώρο του INTERNET είναι διαθέσιμες ένα εκατομμύριο προνοφωτογραφίες. Στη διάσκεψη της Στοκχόλμης παρουσιάστηκε το εξής φοβερό: “μέσα σε μια εβδομάδα του Δεκεμβρίου, καταχωρίστηκαν 5651 μηνύματα πορνογραφικού περιεχομένου, σε μόνο τέσσερις ομάδες δεδομένων. Μεταξύ αυτών, 80 φωτογραφίες ενηλίκων που επιδίδονται σε σεξουαλικές πράξεις με παιδιά

από οκτώ έως δέκα ετών". Η έννοια και η ανάγκη της δημιουργίας Κυβερνοαστυνομίας επιφορτισμένης με την καταστολή της παιδερασίας και της παιδικής πορνογραφίας μέσω Internet είναι επιτακτική και έχει αρχίσει να προγραμματίζεται σοβαρά. Οργανώσεις όπως "Σώστε τα Παιδιά", (Νορβηγικό παράρτημα) με ειδικούς στους υπολογιστές συνεργάζονται με οργανώσεις προστασίας ανηλίκων, αστυνομίες άλλων χωρών και την Interpol, με αποστολή να ερευνούν για υπόπτους μέσα στο Internet και όχι μόνο. Η πρώτη έρευνα απέδωσε καρπούς ήδη. Αποκαλύφθηκαν τρεις περιοχές όπου κινούνται. Η μία είναι τα ηλεκτρονικά καταστήματα όπου φορτώνουν ό,τι τους ενδιαφέρει και δίνουν τον αριθμό της πιστωτικής τους κάρτας. Άλλη περιοχή είναι τα ιδιωτικά δίκτυα παιδεραστών όπου ανταλλάσσονται κείμενα και φωτογραφίες για το πως θα "βρουν" οι ενδιαφερόμενοι μικρά παιδιά και τέλος οι ηλεκτρονικές ομάδες συζήτησης, όπου οι χρήστες έχουν τη δυνατότητα να κουβεντιάσουν ανώνυμα. (εφημ/δα Ελευθεροτυπία, 5/9/96) γ) ο ρόλος των μέσων μαζικής ενημέρωσης για την εκπαίδευση του κοινού να είναι ευαίσθητος, να μην ερεθίζει, να προκαλεί συναισθήματα αξιοπιστίας. Μία πρόταση του γεν. γραμματέα των δημοσιογράφων ήταν να γίνει ένας κώδικας δεοντολογίας σε συνεργασία με την UNICEF, να ληφθούν πρόσθετα νομοθετικά μέτρα στη Σύμβαση του 1989 που έχει υπογράψει και η Ελλάδα, ώστε να αναθεωρηθεί η αντιμετώπιση του προβλήματος με τα σημερινά δεδομένα.

Μερικά από τα πορίσματα της Διεθνούς αυτής Διάσκεψης ήταν: 1. καταγραφή του προβλήματος - εγκλήματος. 2. διεθνής συνεργασία με διεθνοποίηση του προβλήματος. 3. πρόληψη με βοήθεια στα παιδιά που αποτελούν ευάλωτο πληθυσμό αλλά και θεραπευτικά μέτρα γι' αυτούς που τα εκμεταλλεύονται ώστε τουλάχιστον να μην επαναλάβουν τα φαινόμενα σεξουαλικής εκμετάλλευσης. 4. εκπαίδευση - ενημέρωση στα σχολεία παιδιών, γονιών και δασκάλων και αρχών. Η κύρια πηγή πρόληψης είναι και παραμένει η ενημέρωση της κοινότητας για τη συχνότητα και τη σοβαρότητα της σεξουαλικής κακοποίησης. Οι δάσκαλοι πρέπει να επιμορφωθούν στην αντιμετώπιση μαθητών τους που έχουν κακοποιηθεί. Τα παιδιά πρέπει να αποτελούν το επίκεντρο της ενημέρωσης για τους κινδύνους που μπορεί να αντιμετωπίσουν από ενήλικες συγγενείς ή ακόμη από γνωστούς της οικογένειας με λόγια, χειρονομίες και ιδιαίτερα αυτούς που τα αναγκάζουν να ορκίζονται μυστικότητα. "Από το παιδί βασιλιάς στο παιδί θύμα" τιλοφορείται άρθρο της εφημερίδας "Ελευθεροτυπία", 10/9/96. Στην Ελλάδα οι περιπτώσεις βιασμού και σεξουαλικής εκμετάλλευσης που φθάνουν στην αστυνομία είναι ελάχιστες. Κατά την ίδια εφημερίδα της 5/9/96, αναφέρονται μόνο 4 περιπτώσεις από το 1989 έως το 1993. Οι αριθμοί που δίδονται από την εισαγγελία Πρωτοδικών Αθηνών και την αστυνομία είναι ενδεικτικοί αλλά οδηγούν σε σοβαρά συμπεράσματα. Για το 1995 μόνο, σε όλη την Ελλάδα η αστυνομία κατέγραψε 238 περιστατικά σεξουαλικής κακοποίησης (βλ. πίνακα) και αφορούσαν παιδιά μέχρι 18 ετών, αγόρια και κορίτσια, ημεδαπούς και αλλοδαπούς. Ενώ σε όλη την πενταετία 1990-95, καταγράφονται από τις 56 Εισαγγελίες Πρωτοδικών 151 περιπτώσεις που έφθασαν στο δικαστήριο έναντι 59 για την πενταετία 1980-85.

Η ελληνική αντιπροσωπεία στη Συνάντηση της Στοκχόλμης πέραν του καθηγητή Τσιάντη αποτελείτο και από στελέχη τριών Υπουργείων: Δικαιοσύνης, Ε. Μπουντούρη, Εξωτερικών, Ι. Μαγγανάρα και Δημόσιας Τάξης, Ι. Μπεκιάρη. Σε Συνέντευξη Τύπου μιλώντας εκ μέρους όλων των μελών της ελληνικής αποστολής ο καθηγητής Τσιάντης τόνισε "Σκοπεύουμε το συντομότερο να προτείνουμε επίσημα την ίδρυση μιας

διυπουργικής ομάδας εργασίας, στην οποία να μετέχουν στελέχη των υπουργείων Δικαιοσύνης, Δημόσιας Τάξης, Υγείας Πρόνοιας και Εξωτερικών, με σκοπό την αντιμετώπιση της σεξουαλικής κακοποίησης των παιδιών σε οργανωμένη βάση, και μάλιστα δίνοντας βάρος στο δυσκολότερο θέμα αυτό της πρόληψης". Ελευθεροτυπία, 14/9/96). (Επισυνάπτεται πίνακας με στατιστικά στοιχεία κακοποίησης ανηλίκων της ΕΛ/ΑΣ).

Είναι γενικά πλέον παραδεκτό ότι η καλύτερη πρόληψη είναι η ενημέρωση της κοινότητας για τη συχνότητα και τη σοβαρότητα της σεξουαλικής κακοποίησης. Οι δάσκαλοι, και οι κοινωνικοί λειτουργοί και μέσω αυτών οι γονείς, θα πρέπει επί τέλους να αποκτήσουν γνώσεις ώστε να είναι σε θέση να βοηθήσουν τα κακοποιημένα παιδιά. Η Πρόληψη πρέπει να επικεντρώνεται στα παιδιά, να ενημερώνονται δηλαδή για τους κινδύνους που διατρέχουν από τους ενήλικες ακόμη και αυτούς που γνωρίζουν καλά ενώ παράλληλα θα πρέπει να τους έχουν επισημανθεί ορισμένες μέθοδοι πλησιάζματος, κινήσεων και χειρονομιών ενηλίκων καθώς και ότι τα ίδια τα παιδιά έχουν το δικαίωμα να αρνηθούν οποιαδήποτε σχέση μαζί τους, ιδιαίτερα αν τους επιβάλλουν σιωπή με οποιαδήποτε απειλή.

Η παιδική σεξουαλική κακοποίηση και εκμετάλλευση είναι σοβαρότατο παγκόσμιο πρόβλημα. Δεν απέχει από έγκλημα κατά της ανθρωπότητας. Δεν μπορεί να μην αφυπνίσει όλους μας.

ΑΝΗΛΙΚΑ ΘΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΘΥΤΩΝ ΤΟΥΣ ΑΝΑ ΗΛΙΚΙΑ, ΦΥΛΟ, ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΙΔΟΣ ΠΑΡΑΒΑΣΗΣ ΤΟ 1995													
		ΘΥΜΑΤΑ ΑΝΑ ΗΛΙΚΙΑΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ											
ΕΙΔΟΣ ΠΑΡΑΒΑΣΗΣ	ΠΕΡΙ- ΠΤΩ- ΣΕΙΣ	0-6				7-12				13-18			
		ΕΛΛΗΝΕΣ		ΑΛΛΟ- ΔΑΠΟΙ		ΕΛΛΗΝΕΣ		ΑΛΛΟ- ΔΑΠΟΙ		ΕΛΛΗΝΕΣ		ΑΛΛΟ- ΔΑΠΟΙ	
		Αρρεν	Θήλυ	Αρρεν	Θήλυ	Αρρεν	Θήλυ	Αρρεν	Θήλυ	Αρρεν	Θήλυ	Αρρεν	Θήλυ
Αρπαγή	69	15	9	3	1	15	19	—	—	8	4	—	2
Ακούσια απαγωγή	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	—	—
Εκούσια απαγωγή	47	—	1	—	—	—	5	—	—	—	40	—	—
Αποπλάνηση, αιμομιξία, παρά φύση ασέλγεια	33	1	3	—	—	2	7	—	2	8	10	—	—
Βιασμός	29	—	—	—	—	—	1	—	2	—	19	—	2
Εμπορία ανηλίκων	7	—	1	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—
Προσβολή γενετήσιας αξιοπρέπειας	31	—	—	—	—	2	15	—	—	4	20	—	—
Κατάχρηση σε ασέλγεια	2	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—
Απόπειρα βιασμού	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—
Ασέλγεια από συγγενή	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
ΣΥΝΟΛΟ	238	16	14	6	4	19	47	1	4	21	113	4	—
		ΘΥΤΕΣ ΑΝΑ ΗΛΙΚΙΑΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ											
ΕΙΔΟΣ ΠΑΡΑΒΑΣΗΣ	ΠΕΡΙ- ΠΤΩ- ΣΕΙΣ	7-17				18-40				> 40			
		ΕΛΛΗΝΕΣ		ΑΛΛΟ- ΔΑΠΟΙ		ΕΛΛΗΝΕΣ		ΑΛΛΟ- ΔΑΠΟΙ		ΕΛΛΗΝΕΣ		ΑΛΛΟ- ΔΑΠΟΙ	
		Αρρεν	Θήλυ	Αρρεν	Θήλυ	Αρρεν	Θήλυ	Αρρεν	Θήλυ	Αρρεν	Θήλυ	Αρρεν	Θήλυ
Αρπαγή	69	3	1	—	—	42	15	6	4	15	5	—	—
Εκούσια απαγωγή	47	3	1	—	2	45	1	—	—	6	—	—	—
Αποπλάνηση, αιμομιξία, παρά φύση ασέλγεια	33	4	—	1	—	13	1	—	—	21	10	—	—
Βιασμός	29	12	—	2	—	22	—	—	—	9	—	—	—
Προσβολή γενετήσιας αξιοπρέπειας	31	5	—	—	—	7	—	3	11	1	1	—	—
Κατάχρηση σε ασέλγεια	2	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—
Απόπειρα βιασμού	3	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—
Ασέλγεια από συγγενή	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—
ΣΥΝΟΛΟ	216	17	2	3	2	130	17	9	15	55	6	—	—

* ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛ.ΑΣ. (14/9/96)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αγάθωνος Ε., Μαραγκός Χ., *Εναλλακτική Προστασία για Κακοποιημένα και Παραμελημένα Παιδιά στην Ελλάδα*, Περιοδικό "Κοινωνική Εργασία" τ.2, 1986.
2. Dickey C., Clifton T., Vitug M., περιοδικό "Newsweek", *Πωλούνται Παιδιά*. 1/9/96.
3. Daligand, L., Συμβούλιο της Ευρώπης, Περιοδικό "Forum", *Παιδική Κακοποίηση και Σεξουαλική Εκμετάλλευση*, 1/1989.
4. Tsiantis J., Kokkevi A., Marouli-Agathonos H., *Psychiatric and Psychological Characteristics of Battering Parents in Greece. Results of a Pilot Study*. "Child Abuse and Neglect", vol. 5, 1981.
5. Εφημερίδα "Ελευθεροτυπία" 5/9/96, *Οι Περιπτώσεις Φρίκης*.
6. Βάτου Έρση, Εφημερίδα "Ελευθεροτυπία" 5/9/96, *Κυβερνοαστυνομία για τους Παιδραστές του Internet*.
7. Τσιώρου Β., Εφημερίδα "Ελευθεροτυπία", *Από το Παιδί Βασιλιάς στο Παιδί Θύμα*, 19/9/96.
8. "Darlington Social Research Unit", *Looking After Children*, Bulletin No. 1, Jan. 1993.
9. "Darlington Social Research Unit", *Looking After Children*, Bulletin No. 10, April 30, 95.
10. *Child Sexual Abuse Project*, West Glamorgan, Swansea, Wales, 1996.
11. Ν.Δ. 1329, ΦΕΚ 25/1/83.